

BRAUDEL, Fernand (2016), *Bellek ve Akdeniz (Tarihöncesi ve Antikçağ)*, (çev. Ali Berktaş), Metis Yayınları: İstanbul

*İnceleyen: Alper Geçer*¹

Geliş tarihi: 10.06.2019

Kabul tarihi: 20.06.2019

Atf bilgisi:

*Uluslararası Bilimsel
Arařtırmalar Dergisi (IBAD)*

Cilt: 4 **Sayı:** 2

Sayfa: 447- 452 **Yıl:** 2019

Dönem: Yaz

ÖZ

Etkili ve dikkatli okumanın türünü olan bir kitap inceleme yazısı yazmak, yeni okuyucuları kitap hakkında bilgilendirmenin en verimli bir yoludur. Kitap hakkında detaylı bilgilere değinmeden, kısa ve yalın bilgilerle yazının yazılması; kitap inceleme yazılarında olması gereken en önemli özelliklerdir. Bu özellikler dikkate alınarak oluşturulan bu çalışmada, *Bellek ve Akdeniz* adlı eser değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kitap inceleme, Akdeniz., Antikçağ, Medeniyet, Koloni

¹ Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi,
Türkiye,

alpergecer11@gmail.com

ORCID ID 0000-0002-1441-2482

* Sorumlu yazar

BRAUDEL, Fernand (2016), *Memory and Mediterranean (Prehistoric Time and Antique Age)*, (trans. Ali Berktaş), Metis Publishing: İstanbul

Reviewed by **Alper Geçer**^{1*}

First received: 10.06.2019

Accepted: 20.06.2019

Citation:

Journal of the International Scientific Research (IBAD)

Volume: 4 **Issue:** 2

Pages: 447- 452 **Year:** 2019

Session: Summer

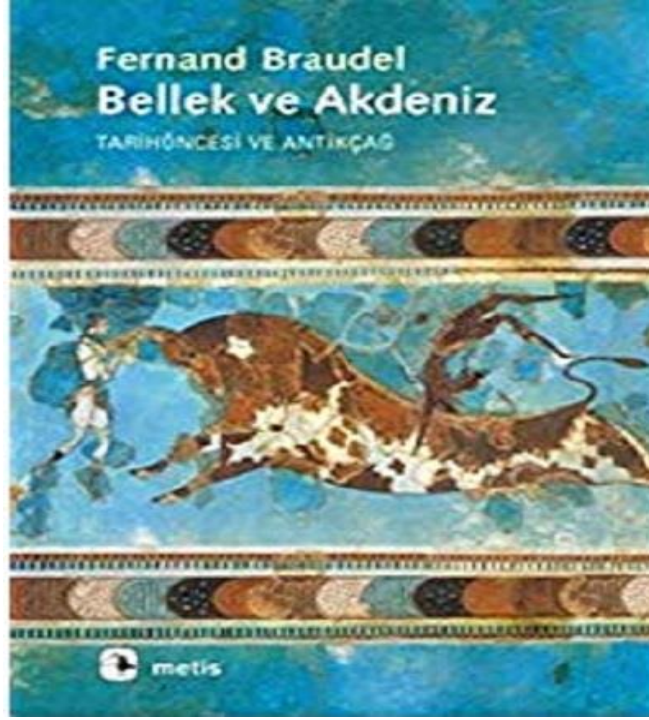
ABSTRACT

Writing a book review article that is the product of effective and careful reading is the most efficient way to inform new readers about the book. Writing with short and simple information without referring to detailed information about the book; the most important features that should be in Book Review articles. In this study, which was created considering these features, *Memory and Mediterranean* were evaluated.

Keywords: Book review, Meditarrean, Antique age, Civilization, Colony

¹ Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi,
Türkiye,
alpergecer11@gmail.com
ORCID ID 0000-0002-1441-2482

* Corresponding Author

Fransız Fernand Braudel'in "*Les Memories de la Mediterranee*" adıyla yazmış olduğu bu eser, Türkçe'ye Ali Berktaş tarafından; "*Bellek ve Akdeniz- Tarih öncesi ve Antikçağ*" ismiyle çevrilmiştir. Eserin ilk basımı Fransızca olarak 1998 yılında Paris'te yayımlanırken, Türkçe çevirisi ise, "13:978-975-342-634-3" ISBN numarası ile Metis yayınları tarafından ilk kez 2007 yılında yapılmıştır. Eser, tekrar Metis yayınları aracılığıyla 2016 yılında üçüncü basımı ile Türk okuyucuların kütüphanelerine sunulmuştur.

Kitabın yazılma serüveni aslen Albert Skira tarafından başlatılmıştır. İsviçreli bir yayıncı olan Skira, büyük boy Akdeniz albüm koleksiyonu hazırlamak ister ve 16-17. yüzyıl ciltlerinin hazırlayıcısı olacak olan Braudel'den, ilk cilt olan tarih öncesi ve antikçağ bölümünü de yazmasını ister. 1969 tarihinde Braudel ilk cildi yazar ve yayıncıya teslim eder. Ancak Skira'nın 1973'teki ölümünün ardından bu koleksiyonun hazırlanmasından vazgeçilir ve Braudel metni geri alır. Braudel'in vefatından sonra, eserin varlığından haberdar olan birkaç kişi bu eseri tekrar gözden geçirip yayınlamaya karar verirler. Böylelikle taslak metin Jean Guilaine ve Pierre Rouillard tarafından ele alınıp incelenir. Ardından eserin değiştirilmeden aynen verilmesine ve metin altlarına küçük destekleyici notların eklenmesine karar verilerek yayına hazırlanır. Bu olaylar "Yayıncının İlk Sözü" bölümünde anlatılarak okuyucu bilgilendirilmiştir.

Guilaine ve Rouillard'ın tekrar yayına hazırladıkları Bellek ve Akdeniz'in ana bölümlerine geçilmeden önce, "Yayıncının ilk sözü, Önsöz ve Uyarı" metinleri eklenerek esere bir giriş yapılmıştır. Braudel eserini, Birinci Kısım ve İkinci Kısım olmak üzere iki ana başlık altında ele almıştır. Bu ana başlıklar, kendi içerisinde sekiz alt başlığa bölünmüştür. Beş alt başlığın bulunduğu Birinci Kısım'da sırasıyla; "*Denizi Görmek, Uygarlığa Kadar Giden Uzun Yürüyüş, Denizin İki Kez Doğumu, Birlik Yüzyıllar: MÖ 2500-1200 Arasında Doğu Akdeniz ve MÖ 12.-8. Yüzyıllar Arasında Her Şey Değişir*" başlıkları bulunmaktadır. Bu bölüme, Akdeniz coğrafyasının tanımı ve konumu ile başlanmış ve Akdeniz'in tarihöncesi olarak adlandırılan dönemden antikçağına kronolojik olarak geçiş evreleri ile devam edilmiştir. İkinci Kısım ise, üç alt başlıktan oluşturulmuştur. Bu başlıklar ise şöyle sıralanmıştır; "*Kolonizasyonlar veya Bir Tür Amerika'nın Keşfi (MÖ. 10.-6. Yüzyıllar), Yunan mucizesi, Roma Akdeniz'in Tamamından Fazlası Haline Geliyor*". Bu bölüme de, Akdeniz'de bulunan çeşitli devletlerin Akdeniz'de tek güç olmak için verdikleri mücadele ve yaptıkları katkılardan bahsedilerek başlanmıştır.

Ardından Yunanistan ve Roma'nın kuruluşu, birbirleri ile mücadeleleri ve Roma'nın bir imparatorluğa dönüşmesi konuları ile devam edilmiştir. Ayrıca her alt başlık altında içindekiler bölümünde yer verilmeyen başlıklarıma yöntemine gidilmiştir. Buradaki başlıklar açık uçlu bir soru niteliğinde kullanılarak, hem metinler verilmiş hem de bu başlıklardan yola çıkarak okuyucu meraklandırılmıştır. Ayrıca okuyucuyu sadece metne bağlı kalmayıp geniş çaplı düşünmeye de yöneltmiştir.

Son olarak ana metinler bittikten sonra esere haritalar ve dizin kısımları eklenmiştir. Ayrıca metin sonundaki haritalardan ziyade metin içerisine de, tarihi eser, buluntu, batık gibi medeniyetlere ait görseller de eklenmiştir. Sayfa numaraları, metin içerisindeki görsellerin bulunduğu sayfalara eklenmeyip, yalnızca metinlerin bulunduğu sayfalara eklenmiştir. Bu hali ile eser, 429 sayfadan meydana gelmiştir. Eserde sonuç ve kaynakça bölümleri yer almamaktadır. Bunun nedeni ise, bu eserin büyük boy Akdeniz albümünün ilk cildini oluşturacak olmasından kaynaklanıyor olabilir. Albüm oluşturulurken, albümün son cildinde genel bir değerlendirmenin yapıldığı sonuç kısmı ile genel bir Akdeniz kaynakçasının yerleştirilmesi tasarlanmış olabilir. Ayrıca eserin sonunda genel bir sonuç kısmının olmayışının başka bir nedeni de, her bölümün kendi içerisinde ayrı bir sonuç bölümünün olmasından ileri geliyor olabilir. Zira bu denli geniş bir coğrafyanın ve uzun bir zaman diliminin genel bir değerlendirmesini yapmak oldukça güç olacaktır.

Eserin bölümlerinden kısaca bahsetmek gerekirse,

ÖNSÖZ: Bu bölüm, kitabı yayına tekrar hazırlayan Jean Guilaine ve Pierre Rouillard tarafından kaleme alınmıştır. Burada, eserde hangi konuların yer aldığından, coğrafyanın genişliğinden, zaman diliminin uzunluğundan ve Braudel'in akademik kişiliği ve çalışmalarından bahsedilmiştir. Ayrıca Braudel'in merakları, kitabı yazma isteği ve üslubu da önsözde ele alınan konular arasındadır.

UYARI: Fernand Braudel tarafından kaleme alınan bu bölümde yazar, okuyucusuna bir uyarı ya da bir açıklama yapma isteği duymuştur. Burada, kitabının konusunun kendi çalışma alanından çok uzak bir dönemi kapsadığını ifade eden Braudel, buna rağmen kitabı neden yazmayı kabul ettiğini açıklamıştır.

BİRİNCİ KISIM:

Denizi Görmek alt başlığı ile başlanılan bu bölüme, Akdeniz'in oluşum süreci, kaçınıcı zamanda oluştuğuna dair kısa bilgilerle bir giriş yapılmıştır. Ardından Akdeniz'in oluşumu sunucunda meydana getirdiği jeolojik etkilerin neler olduğu ve hangi bölgeleri etkilediği ele alınmıştır. Buna mukabil jeolojik ve jeomorfolojik olayların bölgelerin üzerindeki tarihsel serüveni üzerinden, Akdeniz'in yüzey haritası çıkartılmaya çalışılmıştır. Akdeniz'in etki içerisine aldığı bölgeler ile birlikte, bu uzun coğrafyanın jeolojik farklılığının ve meydana getirmiş olduğu iklimsel çeşitliliğin yaşam koşulları üzerindeki etkisi üzerinde durulmuştur. Bu kısımda daha çok, Akdeniz'in oluşumu, sınırları, yer şekilleri, iklimsel farklılığı, yaşam koşulları, üretim çeşitliliği üzerinde durularak genel bir Akdeniz coğrafyası tanımı yapılmıştır.

Uygarlığa Kadar Giden Uzun Yürüyüş bölümünde genel olarak insanın tarihi, oluşumu, geçirdiği evreleri, avcı toplayıcılıktan üretime geçişleri, toplu halde yaşama istekleri ve bununla birlikte uygarlıkların ortaya çıkışları ele alınmıştır. Bu bölüme Braudel, genel geçer bir algının değiştirilmesi gerektiğini belirterek başlamıştır. Yazının kullanılmasına atıfta bulunarak –Tarih Sümerle Başladığını düşünceinin yanlış olduğunu, tarihin ilk insanla birlikte başladığını ve bu döneme dair bilgileri de arkeolojik veriler neticesinde belirlemenin mümkün olduğundan bahsetmiştir. Yazar, alt paleolitik, paleolitik, mezolitik ve neolitik dönemlerde insanın geçirmiş olduğu evrimleri, kullanılan araçları, ilk tarımsal faaliyetlerin ortaya çıkışını, ilk köy ve kentler kuruluşunu ve ilk din ile tanrı kavramlarının oluşumunu tarihsel süreç içerisinde aşamalı olarak ele almıştır.

Denizin İki Kez Doğumu başlığında ise uygarlıkların artık suya yön vererek daha yoğun tarımsal faaliyetlerde bulduklarını ele almıştır. Burada, Mısır ve Mezopotamya'da bulunan uygarlıkların Dicle, Fırat ve Nil nehirlerini kullanarak, bu nehirlerin çevrelerinde tarım alanları açtıkları ve bu alanları ekmeye başladıklarını dile getirmiştir. Ancak bir karşılaştırmaya da gidilerek, Mezopotamya'da bulunan uygarlıkların suya hükmedebildikleri, Mısır'ın ise Nil Nehri'ne istedikleri şekilde yön veremedikleri belirtilmiştir. Braudel, Mısır ve Mezopotamya uygarlıklarını tanımlamak ve aynı zamanda suyun kontrol altına alınıp, uygun bir şekilde yönlendirilebilirliğini tanımlamak için şu alıntıyı yapar: *Mısır, Nil'in*

armağanı; Mezopotamya insanların eseridir. Tarımın ardından hayvancılık faaliyetlerinin başladığını, ilk evcilleştirilen hayvanların hangileri oldukları ve buna mukabil dokumacılığın da başladığını anlatmıştır. Ardından yazı ve rakamların ilk örneklerinin Mısır ve Mezopotamya'dan çıktığını ve bunların da farklı versiyonlarının olduğunu ifade etmiştir. Bilgi birikiminin artması ve teknolojinin ilerlemesi ile birlikte, ilk kayıkların ve teknelerin yapılması konusuna değinerek, uluslararası etkileşimin ve ticaretin başladığını belirtmiştir.

Birlik Yüzyılları: M.Ö. 2500-1200 isimli başlık, ticaretin arttığı, maden endüstrisi ve işlemeciliğinin geliştiği, ticarete bağlı olarak paranın ortaya çıktığı bir bölüm olarak karşımıza çıkmaktadır. Burada da yine iki uygarlık; Mısır ve Mezopotamya uygarlıklarını karşılaştıran yazar, Mezopotamya'nın avantajını, ticaret yollarının bulunduğu bir bölge olması ve parayı kullanması olarak tanımlarken, Mısır'ın avantajının ise altın olduğunu belirtmiştir. Ticaret ve endüstrinin gelişmeleri ile bölüme giriş yapan Braudel, uygarlıkların birbirleri ile etkileşim haline girerek kozmopolit bir yapıya büründüklerini, büyük kentlerin ve sarayların yapıldığını, tapınakların inşa edilmeye başlandığını, uygarlıkların birbirlerine karşı üstün olma düşüncesi ile savaşların ortaya çıktığı konularıyla bölümü sonlandırmıştır.

Birinci Kısımın son bölümü olan *M.Ö. 12.-8. Yüzyıllar Arasında Her Şey Değişir* bölümünde artık, istilaların, göçlerin arttığından, istilalar ve göçler ile birlikte Yakındoğu haritasının iyice karmaşıklaştığından ve son olarak artık alfabe ile yazıların yazıldığından bahsederek kitabın birinci kısmını sonlandırmıştır.

İKİNCİ KISIM:

Bölüm, giriş niteliğindeki kısa bir yazının ardından *Kolonizasyonlar veya Bir Tür Amerika'nın Keşfi (MÖ 10.-6. Yüzyıllar)* başlığı ile başlamıştır. Yazar, Orta ve Batı Akdeniz'i etkileyen Etrüsk, Yunan ve Fenikelilerin kolonizasyon kurma çabaları ve ilk kurulan kolonilerden söz etmiştir. Bu bölümde Braudel, Etrüskleri ayrı bir tarafa koyar. Bunun nedeni ise Etrüsklerin kökeninin ve nereden geldikleri konusunda kesin bir bilginin olmadığıdır. Tarım yapabilecek arazilerinin olmayışı nedeniyle, bir nevi zorunluluktan sanayiye yönelen Fenikelilerin, ürettikleri malları satmak amacıyla ticarete yöneldiklerini ifade eden Braudel'e göre, Doğu Akdeniz'e ilk gelenler Fenikelilerdir. Yine bu bölümde Braudel, Fenikelilerin, Asurlular tarafından bozguna uğratılmasının ardından Kartaca'yı işgal etmeleri, 7. yüzyıla kadar denizlerde rakipsiz olan Fenikelilerin karşısına Yunanlar ve Etrüsklerin çıkması, Kartaca ile birlikte Yunanlıların Sicilya Adası'na yerleşmeleri, Yunanlıların Etrüsk ve Kartaca donanmalarını yok etmeleri ve Etrüsklerin kökenine dair konuları büyük bir ustalikle ele almıştır.

Yunan Mucizesi, Braudel bölüme bu ismi vermesini şöyle belirtmektedir; “ *Bizi Yunan düşüncesine bağlayan unsurlar, gerçekten de bilim, akıl ve zihnimizin gururudur. Tutkularımız ve hayallerimiz de işin geri kalanını tamamlar. Biz Batılılardaki Yunan Mucizesi fikri, yaşayan her uygarlığın, her insan topluluğunun kendine kökenler bulma, kendi zevkine uygun atalar yaratma gereksiniminden geliyor olmasın sakın?*” Bölüme iddialı bir giriş yapan yazar, ardından Yunanistan'ın siyasal süreçlerini, siteler halinde yaşamış olduğu siyasal süreçleri, istilalarını ve savaşlarını ele almıştır. Ardından Yunanistan'ın kültürel hayatına değinmeyi de ihmal etmiyor yazar bu bölümde. Yunanistan'ın bilim ve kültürel alandaki başarılarının altında yatan gerçeklerin aslında bir *Yunan Mucizesi* olgusunu oluşturduğunu belirtiyor. Bununla birlikte kentlerin doğuşundan, İskender'in büyük imparatorluğuna dair bilgiler de bu bölüm içerisinde kendilerine yer bulmuşlardır.

Roma Akdeniz'in Tamamından Fazlası Haline Geliyor başlığı kitabın son bölümünü oluşturmaktadır. Bu bölümde Roma'nın kuruluşundan, Konstantinopolis şehrinin kurulması ve Hristiyanlığın kabulüne kadar geçen yaklaşık 800 yıllık bir Roma tarihini ele almıştır Braudel. Roma'nın İtalyan birliğini sağlamadaki başarısının üzerinde durduktan sonra, K. Afrika'da Kartaca'ya karşı girişmiş olduğu mücadeleden bahsetmiştir. Roma bir süre sonra Akdeniz'in ötesine taşıp, büyük bir imparatorluk haline gelmiştir. Braudel bu aşamaları ayrıntılı bir şekilde bu bölüm içerisinde gerekçeleri ile birlikte ele almıştır. Yazar bu bölümde Roma'nın siyasi olayları ile yetinmeyip, edebiyat, kültürel ve hukuk alanındaki çalışmalarına da yer vermeyi göz ardı etmemiştir.

Braudel'in bu kitabı, neden-sonuç ilişkisine dayalı, belli bir kronoloji izleyen, olayları olduğu gibi veren klasik bir tarih kitabı görünümünden çok farklı bir görünüme sahiptir. Braudel'in kitabında sadece tarihten izler görülmez, aynı zamanda coğrafya, arkeoloji, antropoloji, sosyoloji ve ekonomi gibi pek çok disiplinin bakış açısından izler bulmak mevcuttur. Zira amacı, disiplinler arası duvarları kaldırmak ve farklı bir bakış açısıyla tarih yazmak olan anneles ekolünün mensubu olan Braudel'den de böyle bir eser beklemek yanlış olmazdı. Braudel'in eserinde vermiş olduğu bazı bilgiler bugün geçerliliğini yitirmiş durumdadır. Bu alanlar kitabı yayına hazırlayan Guilaine ve Rouillard tarafında metin altındaki dipnotlarla desteklenmiştir. Bilgilerin güncelliğini yitirmiş olmalarının nedeni, Braudel'in vefatından sonra, özellikle arkeoloji alanındaki yeni tekniklerin ortaya çıkması ile daha kesin bilgilerin elde edilmiş olmasıdır.